

Кривцов Денис – викладач кафедри підготовки льотного складу та фахівців авіаційних штабів Факультету перепідготовки та підвищення кваліфікації авіаційного персоналу Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
ORCID: 0009-0002-0412-2331

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ВИКЛАДАЧА ГУМАНІТАРНИХ КУРСІВ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗСУ

Розглянуто сутність креативності викладача гуманітарних курсів та її роль у сучасній військовій освіті ЗСУ. Проаналізовано теоретичні засади розвитку креативності педагога в умовах воєнного часу. Особливу увагу приділено інноваційним методам розвитку креативності, таким як евристичне навчання, проєктна діяльність, використання цифрових технологій та рефлексивні практики. Розглянуто практичні аспекти впровадження цих методів у вищих військових навчальних закладах, їхні переваги для підвищення якості гуманітарної підготовки курсантів. Проаналізовано основні виклики та бар'єри розвитку креативності викладачів у воєнний період.

Інноваційні методи розвитку креативності викладача гуманітарних курсів у вищих військових навчальних закладах ЗСУ є актуальною педагогічною проблемою сучасної військової освіти. Креативність викладача розуміється як здатність до нестандартного мислення, генерування оригінальних ідей, гнучкого застосування педагогічних технологій і адаптації навчального процесу до динамічних умов сучасної війни. У контексті російсько-української війни, особливо після 2022 року, викладачі гуманітарних дисциплін (військової психології, етики, історії, педагогіки, морально-психологічного забезпечення) повинні формувати у курсантів не лише теоретичні знання, але й критичне мислення, адаптивність, ініціативність та творчий підхід до розв'язання бойових і гуманітарних завдань [1].

Теоретичні засади розвитку креативності викладача ґрунтуються на ідеях особистісно орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів. Креативність розглядається як інтегральна якість, що включає когнітивний (генерація ідей), емоційний (мотивація до творчості), рефлексивний (аналіз власної діяльності) та практичний (впровадження інновацій) компоненти. У військовій педагогіці креативність викладача гуманітарних курсів є ключовим фактором підвищення якості освіти, оскільки дозволяє інтегрувати бойовий досвід ЗСУ в навчальний процес, моделювати моральні дилеми та розвивати у

курсантів резилієнтність і патріотичну свідомість. Інноваційні методи спрямовані на подолання традиційного репродуктивного підходу та стимулювання творчого потенціалу викладача [1].

У системі вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) ЗСУ, таких як Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка та інші, розвиток креативності викладачів гуманітарних курсів відбувається через спеціальні програми підвищення кваліфікації, методичні семінари та самоосвітню діяльність. Це зумовлено необхідністю оперативної адаптації змісту гуманітарних дисциплін до викликів гібридної війни: інформаційно-психологічного впливу, етичних дилем сучасного бою, взаємодії з цивільним населенням та підтримки бойового духу. Креативний викладач здатен поєднувати класичні лекції з інтерактивними технологіями, роблячи навчання більш ефективним і мотивуючим [2].

Серед інноваційних методів розвитку креативності вирізняються кілька груп. По-перше, методи евристичного навчання та мозкового штурму, які застосовуються під час методичних семінарів і тренінгів для викладачів. Вони дозволяють генерувати нестандартні сценарії занять з урахуванням реального бойового досвіду ЗСУ. По-друге, проектна діяльність: викладачі розробляють власні навчально-методичні комплекси, інтегруючи елементи VR-симуляцій, кейс-методу та рольових ігор для гуманітарних тем. По-третє, використання цифрових технологій – штучного інтелекту (для генерації сценаріїв), онлайн-платформ Moodle, Google Classroom та інструментів для створення інтерактивного контенту. По-четверте, рефлексивні практики: ведення педагогічних щоденників, взаємне спостереження за заняттями колег та участь у професійних спільнотах [3].

Практична реалізація цих методів передбачає системний підхід. На підготовчому етапі викладачі проходять тренінги з розвитку креативного мислення, де аналізують власні бар'єри (стереотипи, страх помилки) і опановують техніки синектики, «акваріума» та дизайн-мислення. Під час основного етапу вони впроваджують інновації у свої курси: наприклад, створюють кейси на основі бойових ситуацій для розвитку етичної креативності чи використовують VR для моделювання психологічних аспектів війни. Етап рефлексії включає самооцінку, зворотний зв'язок від курсантів і корекцію методик. Участь у міжнародних програмах НАТО та обмін досвідом з партнерами значно прискорює розвиток креативності [4].

Переваги інноваційних методів є очевидними. Вони підвищують мотивацію викладачів, сприяють формуванню індивідуального педагогічного стилю і дозволяють швидко адаптувати гуманітарні курси до змін на фронті. Креативний викладач краще формує у курсантів навички нестандартного вирішення завдань, критичного аналізу інформації та моральної стійкості. Крім того, такі методи сприяють професійному зростанню, зменшують ризик вигорання та підвищують загальну якість військової освіти в умовах воєнного стану [1].

Водночас впровадження інноваційних методів супроводжується викликами. По-перше, ресурсні обмеження: не всі ВВНЗ мають достатнє цифрове обладнання та доступ до сучасних технологій. По-друге, психологічні бар'єри: традиційна військова культура іноді консервативна щодо радикальних змін у викладанні гуманітарних дисциплін. По-третє, часові обмеження через інтенсивність службової діяльності викладачів. По-четверте, потреба в спеціальній підготовці фасилітаторів для проведення креативних тренінгів. Для подолання цих проблем рекомендується поєднувати очні та дистанційні форми підвищення кваліфікації, створювати внутрішні банки інноваційних практик і залучати бойових ветеранів як експертів [2].

Приклади успішного застосування демонструють ефективність. У Національному університеті оборони викладачі гуманітарних курсів використовують проєктний метод для розробки міждисциплінарних модулів, де поєднують психологію, етику та історію з елементами бойового досвіду ЗСУ. У деяких ВВНЗ активно застосовують «мозковий штурм» під час методичних днів для створення нових сценаріїв занять з морально-психологічного забезпечення. Використання штучного інтелекту для генерації варіативних кейсів дозволяє викладачам швидко оновлювати матеріал і розвивати власну креативність [5].

Перспективи розвитку інноваційних методів пов'язані з цифровізацією та інтеграцією штучного інтелекту в систему професійного зростання викладачів. Створення єдиної цифрової платформи для обміну креативними практиками, розширення використання VR/AR-технологій і систематичні програми менторства дозволять суттєво підвищити рівень креативності педагогічних кадрів. Міжнародна співпраця з арміями НАТО дасть можливість адаптувати кращі світові практики з урахуванням українського бойового контексту. У повоєнний період ці методи стануть основою для оновлення гуманітарної складової військової освіти та підготовки висококваліфікованих офіцерів [3].

Загалом, інноваційні методи розвитку креативності викладача гуманітарних курсів у ВВНЗ ЗСУ трансформують педагогічний процес, роблячи його більш динамічним, адаптивним і ефективним. Вони забезпечують тісний зв'язок теорії з практикою сучасної війни, сприяють формуванню творчого мислення як у викладачів, так і у курсантів, і є важливим чинником підвищення боєздатності Збройних Сил України. Подальше наукове осмислення та методична підтримка цих підходів дозволять оптимізувати підготовку викладацьких кадрів і зміцнити гуманітарний компонент військової освіти.

Література

1. Бондарев Д.А. Інформаційні технології та інноваційні методики навчання в закладах вищої освіти // Сучасні інформаційні технології. 2025. DOI: 10.31652/2412-1142-2025-76-75-84.
2. Гришук Ю.В. Педагогічна модель розвитку діагностичної компетентності викладачів іноземних мов вищих військових навчальних закладів // Людинознавчі студії.

2023 (з оновленнями 2024–2025). URL: <http://pedagogy.dsru.in.ua/index.php/pedagogy/article/view/376> (Дата звернення: 06.04.2026).

3. Дужий Р.В., Деркач Т.М. Інтерактивні методи навчання в процесі курсової підготовки військовослужбовців Збройних Сил України // Інноватика в освіті. 2024. URL: <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/28718/1/%D0%B7%D0%B0%D0%BC.%202141%20%D0%A21%20-%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%96-62-67.pdf>

(Дата звернення: 06.04.2026).

4. Замотаєва Н.В. Військова педагогіка: історія, теорія, практика. Київ: Альфа Реклама, 2021. URL: <https://nuou.org.ua/assets/files/kvp/kvp-np-zamotaieva.pdf> (Дата звернення: 06.04.2026).

5. Клішин В.М. Взаємозв'язок креативності викладача вищого військового навчального закладу із якістю підготовки майбутніх офіцерів у реаліях сьогодення // Інноваційна педагогіка. 2025. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/83.2.26>.

Кривцова Ольга – викладач кафедри підготовки фахівців бойового забезпечення авіації факультету перепідготовки та підвищення кваліфікації авіаційного персоналу Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
ORCID: 0009-0005-4220-0443

СИМУЛЯЦІЙНІ ТРЕНІНГИ ТА РОЛЬОВІ ІГРИ В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розглянуто сутність і специфіку застосування симуляційних тренінгів та рольових ігор у патріотичному вихованні курсантів військових закладів вищої освіти. Проаналізовано теоретичні засади цих методів та особливості їх адаптації до умов сучасної російсько-української війни. Особливу увагу приділено інтеграції реального бойового досвіду ЗСУ у створення сценаріїв симуляцій і рольових ігор. Розглянуто етапи практичної реалізації методів, їхні переваги для формування національної свідомості, морально-психологічної стійкості та патріотичної мотивації майбутніх офіцерів. Проаналізовано основні виклики впровадження симуляційних тренінгів і рольових ігор у воєнний період, зокрема ресурсні, психологічні та методологічні аспекти. Також розглянуто приклади ефективного застосування цих технологій у навчально-виховному процесі ВВНЗ. Узагальнено, що симуляційні тренінги та рольові ігри є потужним інноваційним інструментом патріотичного виховання, який забезпечує перехід від теоретичного засвоєння цінностей до їх глибокого особистісного переживання курсантами.